

بررسی میزان و عوامل خواهر و برادر آزاری در افغانستان (مطالعه موردی - شهروندان ناحیه ۶ شهر کابل)
دکترسید مهدی سیدزاده ثانی - استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد seidzadeh@um.ac.ir
ضیاحسین یوسفی - دکتری حقوق جزا و جرم شناسی و مشاور حقوقی شورای طبی
افغانستان ziahussain510@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: احتمال مورد خشونت قرار گرفتن یک فرد در خانواده به مراتب بیشتر از بیرون خانواده است. هدف این تحقیق بررسی خشونت خانوادگی به ویژه خشونت خواهر و برادر آزاری در میان خانواده‌های استان شهر کابل افغانستان است.

روش کار: این تحقیق براساس روش نمونه‌گیری در دسترس ساده به تعداد ۳۷۰ نفر دختر و پسر در خانواده‌های شهر کابل با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به صورت پیمایشی انجام شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که در بین خانواده‌های شهر کابل، خواهر و برادر آزاری جسمی ۲۶,۴٪، خواهر برادر آزاری روانی ۲۶,۴٪ و در رتبه آخر خواهر و برادر آزاری جنسی ۱۰,۲٪ قرار می‌گیرد. سن قربانی خواهر و برادر آزاری بالای ۱۶ سال در پسر و دختر (۵/۵۴٪) بیشترین فراوانی را دارا بودند. ۲۸٪ بیشترین خواهر برادر آزاری در فرزند ۴ به بعد، ۵۴,۵٪ قوم تاجک و ۴۱,۵٪ تحصیلات ابتدای میزان بالای خواهر و برادر آزار را در خانواده‌ها دارا بودند. از سوی دیگر، ۳۷,۶٪ در خانواده بیکار، ۳۶٪ خانواده کم‌درآمد، ۵۰٪ والدین زندگی تنها می‌کنند و ۵۴,۴٪ خانواده‌های که دارای وسایط نقلیه هستند بیشتر فراوانی خواهر و برادر آزاری را دارا بودند.

یافته‌های تحلیلی نشان می‌دهد ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی خانواده‌ها مانند میزان تحصیلات والدین، فقر و بیکاری بر میزان خشونت میان خواهر و برادرها تاثیرگذار است و دانش‌آموزانی که به لحاظ زمینه‌های خانوادگی سطح پایین‌تری نسبت به سایرین داشتند، خشونت در میان آنها رواج بیشتری داشته است. نتایج نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی و سطح فرهنگی درون خانواده‌ها، بر میزان خشونت بین فرزندان مؤثر است؛ بنابراین چنانچه جامعه‌ای بتواند از طریق آموزش مؤلفه‌های هنجاری و فرهنگی خانواده‌ها را تقویت نماید، می‌تواند سبب ارتقای سلامت خانواده‌ها شود.

کلیدواژه: خواهر و برادر آزاری، خشونت خانگی، شهر کابل، ناحیه شش، شهروندان

مقدمه

پژوهش صورت گرفته در دهه‌های اخیر بیان‌گر آن است که آزار جسمی، ذهنی و جنسی کودک (محمود خلیلیان، ۱۳۹۷)، به‌شدت با مشکلات روانی شناختی سن کودک در ارتباط است. افسردگی، احساس گناه، سرزنش کردن خود، استرس پس از ضربه (Boyd-Franklin & Hafer Bry, 2000) ناسازگاری اجتماعی و احساس عدم امنیت، اجتناب از برقراری روابط صمیمانه، گوشه‌گیری و بیش‌فعالی به همراه آزار و اذیت از آثار آن محسوب می‌شود (فاطمه، دکتر حمید طاهر نشاط، ۱۳۸۵). آزار روانی گرچه برخلاف آزاری جسمانی اثری قابل‌رؤیت بر جسم کودک برجای نمی‌گذارد، اما آثار آن به‌مراتب عمیق‌تر و فاجعه‌آمیزتر است (Lewis & Lewis, 1996) با توجه آنچه در بالا اشاره شد، ارائه نظریه ساختاری خانواده و برجسته شدن نقش زیربنایی خواهر و برادری، پژوهش‌ها به سمت بررسی موضوعات روان‌شناختی و توجه به نقش دوره نوجوانی معطوف شده است (محمود خلیلیان، ۱۳۹۷). چراکه خواهر و برادر در تصمیم‌گیری‌های نوجوانانی در خصوص آینده (شغل، مدرسه) قدرت معناداری دارند (Whiston & Keller, 2004). از این‌جهت تاریخچه این پژوهش گاهی در خصوص خواهر و برادر بیشتر بر نقش متغیرهای ساختاری (ترتیب تولد، فاصله سنی و تعداد خواهر و برادر) در مقابل متغیرهای فرایند (کیفیت رابطه) متمرکز شده است (محمود خلیلیان، ۱۳۹۷). چنانچه برخی از پژوهش‌ها برای تعیین نقش خواهر و برادر در دوره نوجوانی بر متغیرهای فرایندی رابطه خواهر و برادر توجه کرده‌اند (Deković & Buist, 2005)؛ برای اینکه کیفیت ارتباط با خواهر یا برادر عاملی در راستای سازگاری بیشتر در دوره نوجوانی، زمینه مهم در یادگیری و تحولات، موقعیت اجتماعی و شخصی و رویارویی کمتر با مشکلات روانی مطرح شده است (محمود خلیلیان، ۱۳۹۷).

در دهه‌های اخیر جذابیت پژوهش در مورد خشونت، ذهن محققان را به خود مشغول داشته و آنها را به پژوهش در این موضوع ترغیب نموده است. بویژه مسأله رفتار خشونت‌آمیز درون خانواده‌ها که از سال ۱۹۶۰ به بعد توجهات بیشتری را به خود معطوف داشته است. رفتاری که زمانی سعی بر پوشیده بودن و مخفی ماندن آن در حریم خصوصی افراد می‌شد، امروزه به دلیل تحولات فرهنگی، به یک چالش جهانی و بین‌المللی برسر راه محققان تبدیل شده است تا با شناسایی عوامل و زمینه‌ها، موجبات پیشگیری از آن را فراهم آورند رفتارهای تهاجمی و خشونت‌های رخ داده بین افراد از عواملی است که بستگی تام به ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و عوامل شخصیتی و روانی افراد دارد (Hosseini, Seyedzadeh Sani, & Husseini, 2021). در نتیجه، بررسی تاثیر این عوامل بر خشونت می‌تواند اقدامات پیشگیرانه را جهت ارتقای سلامت خانواده‌ها فراهم آورد. عوامل و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی پدیده‌های پنهانی هستند که بر نوع و شکل روابط افراد در خانواده مؤثر

است و دگرگونی در این زمینه، موجب تعارض در روابط میان اعضای یک خانواده می‌شود. از طرفی دیگر، حفظ امنیت در خانواده زمانی فراهم است که نسبت به تمام اشکال خشونت در خانواده، شناخت کافی برای افراد جامعه حاصل شود. در گذشته، پژوهش‌های در حوزه خشونت علیه زنان و کودکان انجام شده است؛ اما خشونت خواهر و برادرآزاری، با توجه به پیامد آن کمتر کسی به مقوله خواهر و برادر آزاری توجه نشان داده است (Hosseini et al., 2021).

حال، پرسش اساسی این است که تا چه زمان رابطه خواهر و برادر را می‌توان عادی انگاشت و در چه مرحله‌ای آن را اعمال خشونت دانست؟ پاسخ به چنین پرسش از نگاهی میدانی - اعم کیفی و کمی داده می‌شود. با این وجود، برخی از محققان معتقدند در زمانی بررسی خشونت خواهد - برادرآزاری، سه حوزه باید مدنظر قرارگیرد: نخست آنکه، باید دید خواهر و برادرها چه درک و دیدگاهی نسبت به روابط خود با یکدیگر دارند. در نتیجه اگر خواهر یا برادری رفتاری دیگری را آزارتلقی کند، دیگر آن را نمی‌توان رفتار عادی و صرفاً رقابت کودکانه تلقی نمود. دوم، قصد و نیت مرتکب است. در اینجا هدف اصلی و اولیه مرتکب، آزار رساندن به خواهر یا برادر خود می‌باشد که می‌تواند با انگیزه‌های مختلف و اولیه مرتکب، آزار رساندن به خواهر یا برادر خود می‌باشد که می‌تواند با انگیزه‌های مختلف همچون قدرت نمایی، کنترل خواهر یا برادر ضعیف‌تر و غیره باشد. در آخر، تداوم و شدت رفتار آزار دهنده است (ابرنآبادی، دیگران، ۱۳۸۴). زمانی که رفتاری آزاری دهنده به‌طور مداوم و شدید طرفین صورت بگیرد، به آن خواهر و برادرآزاری گفته می‌شود (Morrell & Bachman, 2013). این سه عامل ادراک، قصد و شدت بر روی انواع خواهر و برادر آزاری قابل بررسی است (ابرنآبادی، دیگران، ۱۳۸۴). خواهر و برادرآزاری نیز مانند سایر انواع خشونت خانگی، سه حالت (خواهر برادرآزاری جسمی، روانی و جنسی) دارد: منظور از خواهر و برادرآزاری جسمی یا فیزیکی مانند هل دادن، قتل، رفتارهای شامل ضرب و شتم، خراشیدن باخن، لگد زدن، گاز گرفتن، چنگ، زدن، قاپو زدن، موکشیدن، آب دهان ریختن، مشت زدن، سیلی زدن و سوزاندن و غیره است.

در خشونت خواهر و برادرآزاری روانی، شامل موارد همچون توهین کردن، تمسخر، تهدید و عصبی کردن، نامگذاری، شکستن وسایل و بی حرمتی، کنترل رفتار و تعیین باید و نبایدها و غیره است (Hosseini et al., 2021).

خواهر و برادر آزاری جنسی، بین خواهر و برادرها می‌توان به لمس، نوازش، تماس جنسی، شوخی‌های جنسی، روابط جنسی و غیره اشاره نمود. (Adler & Schutz, 1995).

علاوه بر آن، خشونت خانگی و در رأس آن خشونت خواهر و برادر آزاری از افراد پُرشماری قربانی می‌گیرد. خواهر و برادر آزاری یکی از گونه‌های خشونت است که به دلیل کثرت و انبوه خشونت‌ها فגיע از نظر مردم پژوهشگران علوم اجتماعی دور مانده، در حالی که میزان و شدت آن در کوتاه و درازمدت دارای پیامدهای ناگواری خواهد بود. عدم منابع معتبر داخلی در شهر کابل در زمینه خواهر و برادر آزاری با نگاهی پیمایشی نشان‌دهنده اهمیت این موضوع است. آنچه به نظر می‌رسد در دوره نوجوانی، بحران خواهر و برادر آزاری جسمی، جنسی و روانی یکی از مشکلات جدی در میان خانواده‌ها و فرزندان بوده و عواملی همانند تحصیلات، نحوه زندگی و درآمد والدین، قومیت، سن، اجتماع، مذهب و جنسیت از جمله متغیرهایی است که در خصوص عوامل و میزان خواهر و برادر آزاری تأثیرگذار است. هدف این تحقیق ارائه‌دهنده یک تصور دقیق از خشونت خانوادگی از نوع خواهر و برادر آزاری در شهر کابل است. هرچند در مورد به گونه خبرنامه‌ی در رسانه و محل رسمی و غیررسمی شنیده می‌شود اما درباره پیامدهای آن تا هنوز مطالعه دقیق صورت نگرفته و پژوهش حاضر تا حدی خلأ یاده شده را رفع می‌کند؛ و پرسش‌های مطرح‌شده در این خصوص را این پژوهش را پاسخ می‌دهد.

پیشینه پژوهش

بررسی انجام‌شده حاکی از آن است که پژوهش پیمایشی مدون و نظام‌مندی مرتبط با خواهر و برادر آزاری در افغانستان انجام‌نشده است؛ اما به شکل موردی مبنی بر احساس خواهر و برادر آزاری وجود دارد. با توجه به شیوع فزاینده خواهر و برادر آزاری در جهان و افغانستان، تحقیقات بسیار کمی در افغانستان در زمینه عوامل مؤثر بر بروز پدیده خواهر و برادر آزاری (جسمی، روانی و جنسی) صورت گرفته و از این جهت بررسی‌های جمعیت شناختی و علت شناختی این موضوع، ضروری به نظر می‌رسد. از آن جای که تابه‌حال در مورد خشونت خانگی به‌خصوص جرائم خواهر و برادر آزاری در کشورهای دیگر تحقیقات فراوان با رویکردهای مختلف به تحریر درآمده است در اینجا به‌صورت کوتاه به چند مورد از آن اشاره می‌شود.

گزارش ویپل و فینتون در سال ۱۹۹۵ در زمینه خشونت روانی، این گونه خشونت را شایع‌ترین نوع خشونت در میان خواهر و برادرها می‌دانند؛ ولی از آنجا که اغلب والدین و خواهر و برادرها امکان تمایز میان رفتار عادی و خشونت را ندارند، در نتیجه امکان محاسبه شیوع آن در میان خواهر و برادرها دشوار است. مطالعات آنان در این زمینه نشان می‌دهد فقر، بیکاری، تحصیلات محدود والدین، جمعیت اعضای خانواده و طلاق عوامل مؤثر در خشونت میان خواهر و برادر است (Whipple & Finton, 1995).

هافمن (Hoffman & Edwards, 2004)، براساس مطالعات خود در زمینه خشونت فیزیکی خواهرها و برادرها، بیان می‌کند که هنجارهای فرهنگی، ساختارهای اجتماعی و خانوادگی و شکل واکنش والدین به

خشونت فرزندان، رفتارهای خشونت‌آمیز میان خواهرها و برادرها را تشدید یا تضعیف می‌کند. نتایج این پژوهش نظریه فمینیستی را نیز تایید می‌کرد. بر این اساس که اغلب خشونت‌ها را مردان به زنان تحمیل می‌کنند. اگرچه هم پسران و هم دختران رفتارهای پرخاشگرانه را یاد می‌گیرند، ولی امکان استفاده پسران از رفتارهای خشن، با توجه به باورهای فرهنگی، بیشتر است.

طباطبای، میترا (طباطبای، ۱۳۸۶) به بررسی مقایسه‌ای خشونت خانگی علیه کودکان دبستانی شهر مشهد به عوامل مؤثر بر آن پرداخته و نتایج تحلیلی این پژوهش نشان می‌دهد که مؤلفه‌های خشونت علیه کودکان عبارت از خشونت جسمی، اجتماعی، روانی و فرهنگی است. بررسی هنجارشکنی کودکان در محیط خانواده که از ترکیب ۲۵ معرف تهیه شده بود نشان داد اکثریت کودکان (۶۲/۹ درصد) در محیط خانه به میزان کمی و ۲/۹ درصد کودکان به میزان زیادی هنجارشکن هستند. از مجموعه متغیرهای مستقل تحقیق حاضر تنها سه متغیر هنجارشکن، وضعیت اقتصادی و تجربیات منفی والدین در زمان کودکی تأثیر معناداری بر خشونت علیه کودکان داشته است.

خلیلیان شلمزاری، محمود (محمود خلیلیان، ۱۳۹۷)، مقاله‌ای تحت عنوان نقش رابطه خواهر و برادری در پایگاه هویت من، با تأکید بر متغیرهای فرایندی و ساختاری که هدفش بررسی نقش رابطه خواهر و برادر در فرایند هویت‌یابی نوجوانان انجام داده است. یافته این تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای فرایند و برخی متغیرهای ساختاری (تعداد خواهر، فاصله با خواهر و ترتیب تولد) در هویت سردرگم، مهلت خواه و تحقق‌یافته نوجوانان دارای خواهر و نیز در هویت سردرگم نوجوانان دارای برادر و همچنین هویت سردرگم و زود هنگام نوجوانان با خواهر و برادر رابطه معناداری دارد. به‌طوری کلی از عوامل مؤثر خانوادگی بر فرایند هویت‌یابی نوجوانان روابط خواهر و برادر است. همچنین متغیرهای ساختاری و متغیرهای فرایند رابطه خواهر و برادر توان پیش‌بینی برخی از پایگاه‌های هویت در دوره‌ی نوجوانی را دارند.

گرچی و فلاحی (حسین، توکل آقایی، سجاد قربان، ۱۳۹۲)، در مقاله واکنش‌های کودکان به تولد خواهر یا برادر جدید، به بررسی واکنش کودکان ۳ تا ۶ سال به تولد خواهر یا برادر با روش میدانی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داده معمولاًترین واکنش کودکان نسبت به تولد خواهر یا برادر جدید به ترتیب عبارت از وابستگی به مادر، پرخاشگری و نافرمانی بود. و واکنش دو مورد آسیب رساندن به طفل و داشتن حالت خواب‌آلودگی، دختران و پسران تفاوت معناداری به‌دست آمده است؛ به عبارت دیگر، دختران به فرزند جدید آسیب می‌رسانند، اما پسران با خواب‌آلوده شدن نشان می‌دهند.

حسن نیا و دیگران (یوسف، شیرین، ۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان تعارض خواهر و برادر، جنسیت و الگوهای فرزند پروری در دانش‌آموزان شهرستان رباط کریم، به بررسی کلیه دانش آموزان دختر و پسر مقطع رهنمایی

۱۲۴ نفر به همراهی خانواده‌شان انتخاب شد. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که تعارضات خواهر- برادری با شیوه- های فرزند پروری اقتداری، سخت‌گیرانه پدر و مادر رابطه‌ی معکوس دارد؛ اما با فرزند پروری آسان‌گیرانه رابطه منفی دارد. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که فرزند پروری اقتداری پدر و مادر قوی‌ترین پیش‌بینی کننده‌های تعارضات بین هم شیرها هستند. دختران بیشتر از پسران اختلاف با خواهر و اختلاف با برادران خود را گزارش دادند. پسران بیشتر اختلاف با برادران کوچک‌تر و دختران بیشتر اختلاف با برادران بزرگ‌تر و خواهران کوچک‌تر از خود را گزارش کردند.

عباسی و دیگران (حسین عباسی، رضا علی، طهمورث، ۱۳۹۶)، در تحقیق بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک‌آزاری در منطقه شهریار تهران به مؤلفه‌هایی چون خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی در قالب متغیرهای مستقل چون فوت والدین، اعتیاد، طلاق، تحصیلات، حاشیه‌نشینی، اختلافات خانوادگی، درآمد و شغل به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر پدیده کودک‌آزاری به‌عنوان متغیر وابسته مورد مطالعه قرار گرفته است. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که در خانواده‌هایی که افراد معتاد زندگی می‌کنند به‌مراتب نسبت به خانواده‌هایی که افراد این‌چنینی وجود ندارند، پدیده کودک‌آزاری بیشتر است. پدیده کودک‌آزاری در خانواده‌های که یکی از والدین فوت کرده یا طلاق گرفته، چشم‌گیر بوده است. به‌علاوه پدیده‌هایی مانند تحصیلات، زندگی در شهر و بیرون از شهر، شغل، درآمد از مواردی هستند که در کودک‌آزاری و عدم آن تأثیر دارند.

سوزان ویت^۱ و دیگران (Witte, Fegert, & Walper, 2020) در مقاله غفلت و سوءاستفاده در رابطه خواهر و برادر؛ بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه خواهر و برادر از یکدیگر مراقبت می‌کنند و فراهم‌کننده زمینه آسایش از یکدیگرند. باین‌حال رابطه خواهر و برادر نیز غالباً با اختلاف و رقابت مشخص می‌شود. بر این اساس، رابطه خواهر و برادر را می‌توان با چهار الگو (هماهنگی، خصومت، فاصله و احساسات) توصیف کرد. الگوی رابطه خواهر و برادر تا حد زیادی در محیط خانواده بستگی دارد. هدف این مقاله تأثیر سوء رفتار بر دوران کودکی است. این تحقیق با استفاده از روش تجزیه و تحلیل رگرسیون، از ۴۵۶۸ افراد بزرگسال اطلاعات جمع‌آوری و از تجربیاتشان چنین به‌دست آمده است. نتیجه آن که بدرفتاری و سوءاستفاده در دوران کودکی در SRP^۲ کودک تأثیر گذاشته و احتمال بزه دیدگی را افزایش می‌دهد.

حسینی و دیگران (Hosseini et al., 2021)، در پژوهش به توصیف شیوع خواهر برادرآزاری با هدف بررسی زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی خانواده‌های دانش‌آموزان پرداخته است. مطالعه آن به شیوه پیمایشی در میان ۶۰۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی نواحی یک و شش شهر مشهد با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته

^۱ - Susanne Witte

^۲ - Supplemental Restraint And Protection

۱۴۰۰ انجام شد. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی خانواده‌ها مانند تحصیلات ناکافی والدین، فقر و بیکاری بر میزان شیوع خشونت میان خواهر و برادرها تاثیرگذار است و دانش‌آموزانی که به لحاظ زمینه‌های خانوادگی سطح پایین‌تری نسبت به سایرین داشتند، خشونت در میان آنها رواج بیشتری داشته است. این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی و سطح فرهنگی درون خانواده‌ها، بر میزان خشونت بین فرزندان مؤثر است؛ بنابراین چنانچه جامع‌های بتواند از طریق آموزش و رسانه مؤلفه‌های هنجاری و فرهنگی خانواده‌ها را تقویت نماید، می‌تواند سبب ارتقای سلامت خانواده‌ها شود.

تاکنون به خشونت خانگی بین خواهر و برادر در کشورهای دیگر پرداخته شده، اما عوامل فرهنگی و اجتماعی در تعریف و تعیین حد و مرز خشونت مؤثر است، نمی‌توان نتایج و یافته‌های دیگر کشورها را قابل تعمیم دانست. لذا تفاوت کار این پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌ها، در منطقه جغرافیایی و بومی بودن آن برای کشور افغانستان است. از سوی دیگر در تحقیقات پیمایشی به لحاظ ساختارهای اجتماعی و فرهنگی تفکیکی بین جوامع آماری مشاهده نشده است. در این راستا، ایده انجام پژوهشی که مطابق با خصوصیات افغانستان باشد، انگیزه انجام این تحقیق را فراهم آورد. پژوهش حاضر بررسی میزان خواهر برادرآزاری در به صورت خوداعلامی بزه‌دیدگی و بزهکاری در در میان دانش‌آموزان ناحیه شش شهرکابل می‌پردازد. از سوی دیگر در این پژوهش، نمونه آماری از ناحیه شش شهرکابل تعیین شده و تا تاثیر ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر میزان خشونت نشان داده شود. بر اساس فرضیه پژوهش، والدینی که به لحاظ مالی، سطح فرهنگی و اجتماعی در موقعیت ضعیف‌تری قرار دارند، میزان رفتار خواهر و برادر آزاری بیشتر است.

روش‌شناسی

روشی که برای انجام این پژوهش انتخاب شده، به صورت پیمایشی و از نوع مقطعی است. افراد نمونه این پژوهش را دانش‌آموزان ناحیه ۶ کابل در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل می‌دهند. با توجه به عدم دسترسی مجموعه آماری، حجم نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۷۰ نفر تعیین گردید.

روش نمونه از نوع روش نمونه‌گیری در دسترس شامل دانش‌آموزان پسر و دختر شهرکابل ناحیه ۶ کابل استفاده شد که در این روش با توجه به عناصری همچون وسعت و پراکندگی ناحیه ششم و حجم خانوار برای بهبود فرآیند مشخص‌سازی نمونه، مناسب‌ترین روش نمونه برای انجام این تحقیق پیمایشی انتخاب شد. شیوه آن بدین‌صورت بود که در مرحله اول ابتدا با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای^۱ به ساحه‌های ناحیه ششم تقسیم شد. مرحله بعد بدین‌صورت ساحه‌های ناحیه ششم و هر بخش به‌عنوان جامعه مورد مطالعه با روش نمونه‌گیری در

^۱ -stratified sampling

دسترس ساده واحدهای نمونه انتخاب، سپس از طریق دوستان و والدین به خانه دانش‌آموزان ارسال و آنان با رضایت کامل تکمیل شد. از این جهت که تمام مکاتب و مراکز آموزشی به اثر شیوع کرونا تعطیل بوده، محقق چنین روش را در انجام این پژوهش انتخاب کرده است.

به منظور انجام این پژوهش به تناسب موضوع، روش کمی برگزیده شده است؛ بنابراین پرسشنامه ابزار پژوهشی مناسب برای تعیین و سنجش داده‌ها محسوب می‌شود. از آنجا که پرسشنامه استاندارد در زمینه خشونت میان خواهرها و برادرها وجود نداشت، پرسشنامه به شکل محقق‌ساخته طراحی گردید. برای طراحی گویه‌ها و پرسش‌های مربوط، از مقاله در زمینه‌های خواهر و برادر آزاری اقتباس صورت گرفته است.

سؤال‌های پرسشنامه بر اساس شیوه خوداعلامی طراحی شده است. این روش مانند تمام ابزارهای گردآوری اطلاعات، محدودیت‌هایی به همراه دارد. از جمله انتقادهایی که به این روش وارد است اینکه افراد در پیمایش‌های خوداعلامی تمایل دارند تصویری اغراق‌آمیز از بزه‌دیدگی یا تصویر مطلوب‌تری در حوزه بزهکاری از خود نمایش دهند؛ با این حال این تنها روشی است که از رهگذر آن می‌توان به آمار سیاه در حوزه بزه‌دیدگی دست یافت (سید مهدی سیدزاده، احمد سعید، ۱۳۹۸).

پرسشنامه‌های که در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها استفاده شد دارای ۱۵ پرسش مربوط به اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد و ۳۲ پرسش برای گردآوری اطلاعات در خصوص بزه‌دیدگی و خواهر برادر آزاری است که همه گویه‌ها کمی بوده و در این زمینه، از تکنیک طیف پنج گانه لیکرت بهره گرفته شده است.

برای سنجش میزان برادر و خواهر آزاری جسمی و فیزیکی ۸ گویه مورد استفاده قرار گرفت. موضوعات این گویه‌ها در مورد اینکه مرا هل داد یا پر تاپ کرد، جلد مرا خراشیدن، گاز گرفتن، موی کشیدن، سیلی زدن، ضربه زدن و سوزاندن بود؛ پرسش خواهر برادر آزاری روانی به وسیله ۵ گویه مورد سنجش قرار گرفت که موضوعاتش شامل فحاشی، حسادت، تحقیر، تهدید فیزیکی و عصبی کردن بود و پرسش خواهر و برادر آزاری جنسی به وسیله ۲ گویه شامل لمس کردن و نوازش جنسی، روابط جنسی تعیین گردید.

برای سنجش اعتبار روایی پرسشنامه از برای سنجش اعتبار روایی پرسشنامه از نظر صاحب‌نظران علوم اجتماعی و اساتید استفاده شد و برای پایایی گویه‌ها ضریب آلفای کرونباخ به کار بسته شد. پیش از آماده شدن پرسشنامه نهایی تعداد ۲۹ پرسشنامه به صورت پیش‌آزمون توسط پژوهشگران به صورت مصاحبه حضوری تکمیل گردید تا از روایی گویه‌های اطمینان حاصل شود. بعد از آن، برخی گویه‌ها حذف یا تغییر داده شد. در انتها برای کل نمونه نیز از ضریب اعتبار آلفای کرونباخ استفاده شد، که میزان آن در پرسش‌های مربوط به خشونت فیزیکی ۰/۸۴۵، خشونت روانی ۰/۷۱۷ و خشونت جنسی ۰/۸۶۲ محاسبه شد. ضریب به دست آمده در مجموع پرسش‌ها ۰/۸۷۴.

تعیین شد. پس از نهایی شدن پرسشنامه، تحلیل داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام گرفت و برای سنجش معنادار بودن روابط میان متغیرها از آزمون‌های مختلف استفاده شد.

یافته‌ها

۱- اطلاعات جمعیت‌شناختی

ابتدا لازم است توضیحاتی در مورد مشخصات عمومی پاسخ‌گویان ارائه گردد تا از طریق سیمای آماری آنان اطلاعات کامل حاصل گردد. در ادامه به نتایج مربوط به نگرش پاسخ‌گویان در ارتباط با هر یک از متغیر به گونه اساسی پرداخته می‌شود. جمعیت آماری مورد مطالعه در میان پاسخ‌گویان کمترین سن فرد ۱۰ سال و بزرگ‌ترین فرد ۲۰ سال داشته‌اند و میانگین سنی افراد ۱۶,۶ سال است.

از میان پاسخ‌گویان بیشتر از (۵۰,۵ درصد) جامعه آماری پژوهش را پسران و (۴۸,۵ درصد) را دختران و نیز (۱ درصد) افراد جنسیت خود را مشخص نکرده‌اند.^۱ افراد مورد مطالعه شامل (۱۸,۶ درصد) سنی مذهب، (۵۵,۲ درصد) شیعه و (۲۶,۳ درصد) سایر مذاهب بودند. همچنین از میان تعداد افرادی که پرسشنامه را پر کرده‌اند: (۶۶,۳ درصد) هزاره و سادات، (۱۸,۱ درصد) تاجک، (۱۵,۶ درصد) پشتون و (۲,۹ درصد) را سایر اقوام که نام خود قومیت خود را ذکر نکرده‌اند.

در خصوص پرسش زندگی مشترک والدین مشخص شد که از تمام جامعه آماری (۹۳,۴ درصد) والدین زندگی مشترک و (۴,۶ درصد) والدین به دلایلی مانند وفوت یا طلاق دارای زندگی مشترک نیستند.

وضعیت تحصیلات والدین در ناحیه شش به بی‌سواد، دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری تقسیم گردید، که به تفکیک ناحیه تحصیلی به شرح زیر مورد مقایسه قرار گرفته شد:

وضعیت تحصیلی پدران ناحیه شش: (۵۶,۱ درصد) سواد ابتدایی، (۳۱,۷ درصد) دیپلم، (۷,۹ درصد) کارشناسی، (۲,۶ درصد) کارشناسی ارشد و (۱,۶ درصد).

وضعیت تحصیلی مادران ناحیه شش: (۷۷,۶ درصد) ابتدایی، (۱۵,۵ درصد) دیپلم، (۶,۹ درصد) دارای مدرک کارشناسی.

همچنان وضعیت اشتغال والدین در ناحیه شهر کابل وضعیت اشتغال پدران (۴۷,۲ درصد) بیکار، (۵۲,۸ درصد) شاغل؛ وضعیت اشتغال مادران (۹۲,۱ درصد) خانم خانه، (۷,۹ درصد) مادران شاغل ذکر شده است.

وضعیت اقتصادی خانواده‌ها بر اساس پرسش‌ها مربوط به قیمت وسیله نقلیه و درآمد ماهیان خانواده سنجیده شد وضعیت اقتصادی بر اساس درآمد پاسخ‌گویان (۶۰/۹ درصد) اقتصاد پایین، (۲۰,۶ درصد) متوسط و (۱۸,۶ درصد)

^۱ - نمره میانگین‌ها بر اساس درصدی بیان شده است.

درصد) بالابودند. از مجموع پاسخگویان (۶۰,۷ درصد) فاقد وسیله نقلیه، (۹,۴ درصد) دارای وسایط و بیشتر از (۸۹,۴ درصد) از افراد در خانه ملکیتی، (۶ درصد) اجاره‌ی و (۴,۵ رهن و اجاره) زندگی می‌نمایند. جمعیت خانواده‌ها در شهر کابل، خانواده‌های دانش‌آموزان (۶ درصد) دارای جمعیت دونفره، (۳ درصد) دارای جمعیت سه نفر، (۶ درصد) دارای جمعیت چهارنفره، (۱۳,۱ درصد) دارای جمعیت پنج‌نفره، (۷,۵ درصد) دارای جمعیت شش‌نفره، (۸ درصد) دارای جمعیت هفت‌نفره، (۱۱,۱ درصد) دارای جمعیت هشت‌نفره، (۲۳,۱ درصد) دارای جمعیت نه‌نفره، (۵ درصد) دارای جمعیت ۱۰ نفره، (۶,۵ درصد) دارای جمعیت ۱۱ نفر، (۷,۵ درصد) دارای جمعیت ۱۲ نفر، (۳ درصد) ۱۳ نفر و بیشتر بوده‌اند.

۲- میزان خواهر و برادر آزاری

در بررسی متغیر اصلی، میزان خواهر و برادر آزاری در ناحیه شش شهر کابل مطابق داده‌های آماری چنین بود. میانگین کلی میزان خواهر و برادر آزاری جسمی در میان خانواده‌ها با ۱/۶۲ درصد میانگین^۱ درحالی‌که میزان میانگین کلی خواهر برادر آزاری روانی ۱/۲۶ درصد میانگین بود. میزان میانگین کلی در خواهر و برادر آزاری جنسی ۱/۰۲ درصد میانگین بیان گردیده که این مسئله بیان‌گر بیشترین میانگین کلی در میزان خواهر و برادر آزاری جسمی و کمترین میزان خواهر و برادر آزاری جنسی را در این پژوهش در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد. همچنین میانگین گویه خواهر و برادر آزاری جسمی مانند هل دادن یا پر تاپ کردن با میانگین ۱/۵۶، جلد مرا خراشیدن با میانگین ۱/۶۹، گاز گرفتن با میانگین ۱/۲۵، موی کشیدن با میانگین ۱/۴۸، سیلی زدن با میانگین ۱/۳۵، ضربه زدن و سوزاندن با میانگین ۱/۰۵ و سایر خشونت با میانگین ۱/۹۰ بودند؛ درحالی‌که میانگین گویه-های روانی شامل فحاشی با میانگین ۲، حسادت با میانگین ۱/۴۲، تحقیر با میانگین ۱/۶۲، تهدید فیزیکی با میانگین ۱/۶۹ و عصبی کردن با میانگین ۱/۶۱ سایر خشونت با میانگین ۱/۹۱ بود. در مقابل کم‌ترین میانگین را گویه‌های خواهر و برادر آزاری جنسی همانند لمس کردن و نوازش جنسی با میانگین ۱/۰۶ و روابط جنسی با میانگین ۱/۰۰ به خود اختصاص داده‌اند.^۲ برای توصیف میانگین متغیرها و اطمینان از میزان شدت و تکرار دفعات از انواع خواهر و برادر آزاری و گویه‌های آن مانند یک‌بار، دو و سه بار، چهار و پنج بار و بیش از پنج‌بار استفاده شد که در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۱ میانگین متغیر خواهر و برادر آزاری

۱ - نمره میانگین‌ها میان ۱ تا ۵ است.

۲ - یکی از چالش‌های که در این پژوهش محقق روبرو بود تمام پاسخگویان به لحاظ حفظ منافی عفت و عدم افشای اسرار شخصی، پرسش‌های خواهر و برادر آزاری باکمال صداقت پاسخ بیان نکرده و این امر امکان خطای این پژوهش را در امر سنجش میزان خواهر و برادر آزاری جنسی شده است.

ردیف	نوع آزار	آزار	هرگز (درصد)	یک بار (درصد)	۲-۳ بار (درصد)	۴-۵ بار (درصد)	بیش از ۵ بار (درصد)	میانگین (بین ۱ تا ۵)	میانگین کل
۱	جسمی	هل دادن	۶۴/۹	۱۹/۳	۱۱/۹	۲/۵	۱/۵	۱٪/۵۶	۱٪/۶۲
		جلد خراشیدن	۸۳/۷	۶/۴	۸/۹	۱	۰	۱٪/۹۶	
		گاز گرفتن	۸۲/۲	۱۳/۴	۴	۱/۵	۰	۱٪/۲۵	
		موی کشیدن	۷۸/۲	۱۰/۴	۱/۵	۴/۵	۰	۱٪/۴۸	
		سیلی زدن	۷۹/۲	۹/۴	۸/۴	۳	۰	۱٪/۳۵	
		ضربه زدن	۹۷/۰	۱/۵	۱/۵	۰	۰	۱٪/۵۰	
		سوزندان	۹۷/۰	۱/۵	۱/۵	۰	۰	۱٪/۵۰	
		گلو فشار دادن	۸۹/۴	۵/۹	۱	۰	۰	۱٪/۹۰	
		سایر خشونت	۲۲/۹	۷۵/۲	۱/۹۰	۰	۰	۱٪/۹۰	
۲	روانی	فحاشی کردن	۶۳/۵	۱۵/۸	۹/۹	۸/۹	۱	۰٪/۲	۱٪/۲۶
		تحقیر کردن	۶۷/۵	۲۰/۰	۷/۰۰	۲/۵۰	۳	۱٪/۶۲	
		تهدید فیزیکی	۷۹/۹	۵/۵۰	۵/۵۰	۱/۵۰	۷/۵۰	۱٪/۶۹	
		عصبی کردن	۷۵/۴	۷/۵۰	۵/۰۰	۴/۵۰	۷/۵۰	۱٪/۶۱	
		حسادت	۸۱/۵	۶/۵	۶/۰۰	۶/۰۰	۰	۱٪/۹۱	
		سایر خشونت	۱۴/۰	۸۳/۵	۰/۵۰	۱	۱	۱٪/۹۱	
۳	جنسی	لمس و نوازش	۹۶/۵	۲	۱/۵۰	۰	۰	۱٪/۰۶	۱٪/۰۲
		روابط جنسی	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰۰۰٪	

اما درباره میزان خواهر و برادر آزاری گاهی میان آمار و نگرانی‌های شهروندان باهم منطبق هستند و در برخی حالت میان آمار و خشونت خواهر و برادر آزاری انطباق دیده نمی‌شود. این تحقیق نشان می‌دهد که میان آنچه شهروندان نگرانی بالای از میزان خواهر و برادر آزاری دارند و نتیجه پژوهش یکسان نبوده و کم‌ترین میزان خواهر و برادر آزاری را در میان آنان در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد.

جدول شماره ۲ انواع خشونت خواهر و برادر آزاری برحسب میزان

شماره	میزان	هرگز	۱ بار	۲ و ۳ بار	۴ و ۵ بار	بیشتر از ۵
-------	-------	------	-------	-----------	-----------	------------

بار					
۱	جسمی	۸۱٪	۱۰٪	۸٪/۱	۰٪
۲	روانی	۷۴٪	۱۱٪/۱	۱٪/۷	۰٪/۶
۳	جنسی	۹۸٪/۷	۵۰٪	۰	۰٪/۸

بر اساس یافته این پژوهش، خواهر برادر آزاری روانی با بیشترین فراوانی (۷۴٪ درصد) هرگز، (۱/۱۱ درصد) یکبار، (۱/۷ درصد) دو و سه بار، (۰/۶ درصد) چهار و پنج بار، (۰/۲ درصد) بیش از بیش از پنج بار، برای محاسبه شاخص خواهر برادر آزاری از سؤالات ۱۴ تا ۲۸ ابزار مدنظر تحقیق بوده است. میزان خواهر و برادر آزاری از نوع جسمی برابری می کند با درصد فراوانی (۷۱ درصد) هرگز، (۱۰ درصد) یکبار، (۸/۱ درصد) دو یا بیش تر از دو بار، برای محاسبه شاخص خواهر و برادر آزاری از سؤالات ۲۴ الی ۳۲ مدنظر قرار گرفته است. درنهایت کمترین میزان اعلامی، خواهر و برادر آزاری جنسی با (۰/۵ درصد) یکبار و (۰/۸ درصد) دو یا بیش از دو بار بوده است. برای سنجش آن از سؤال ۳۲ الی ۳۵ مدنظر قرار گرفته است.^۱ همان گونه که در بالا اشاره شد، در میان پاسخگویانی که خواهر برادر آزاری را تجربه کرده و این موضوع را با دیگران (۱۴ درصد) جسمی، (۲۰،۵ درصد) روانی و (۲ درصد) جنسی در میان گذاشته اند.

۳- تاثیرات ساختارها بر میزان شیوع خواهر و برادر آزاری

در بخش یافته های پژوهش و متغیرهای مورد مطالعه این تحقیق، پرسشی مطرح می شود اینکه، آیا ساختارهای اجتماعی و فرهنگی بر میزان شیوع خواهر و برادر آزاری (جسمی، روانی و جنسی) تاثیر دارد یا خیر، در ادامه به آن پرداخته می شود.

جنس: میزان خواهر و برادر آزاری در میان گروهی سنی این پژوهش متفاوت اند، (۴۴/۴ درصد) دختران مورد آزار و اذیت خواهر و برادر آزاری قرار گرفته که آماری بیشتری را تشکیل می دهد. در مقابل کمترین خواهر و برادر آزاری را در یک سال پسران تجربه کرده اند که درصد آن (۳۰/۳ درصد) است. با توجه به آنچه در بالا اشاره شد، این نتیجه خیلی نگران کننده است و مبین این امر است که خواهر و برادر آزاری متحمل شده از طرف پسران علیه دختران بیشتر بوده و به عنوان تائید کننده فرهنگ مردسالار حاکم در خانواده ای افغانستان است.

سن: با توجه به آمارهای پژوهش (۲۲/۷ درصد) پسران و دختران مورد خشونت خواهر و برادر آزاری قرار گرفته بودند، بین ۱۰ الی ۱۳ سال داشتند که کمترین تعداد نفرات را تشکیل می دادند. فراوانی خواهر برادر آزاری که در

^۱ - نمره درصدی انواع خشونت خواهر و برادر آزاری جسمی، روانی و جنسی از (۱۰۰٪) محاسبه شده است.

بین سنین ۱۳ الی ۱۶ سال بودند، درصدی آن‌ها (۲۲/۷ در صد) به‌دست‌آمده است. هم چنان قابل توجه است که بیشترین میزان خواهر برادر آزاری میان کودکان از ۱۶ سال به بالا بودند که درصدی آن‌ها (۵۴/۵ درصد) است. به معنای آن است که گروه سنی ۱۰ الی ۱۳ سال و ۱۳ الی ۱۶ سال مورد خشونت خواهر و برادر آزاری قرار نمی‌گیرد، بلکه عوامل مانند سطح پایین سواد، عدم درک از خشونت، باعث میزان پائین خواهر و برادر آزاری در گروه سنی شده است.

تعداد فرزندان: بیشترین کودکان قربانی خواهر برادر آزاری در این پژوهش کودکان هستند که بیش‌تر از ۶ الی ۱۲ فرزند در خانواده بوده که (۴۰ درصد) را تشکیل می‌دهند و کمترین مورد در خانواده که کمتر از دو فرزند (۱۰ درصد) را تشکیل می‌دهد. میزان خواهر و برادر آزاری در خانه که تعداد فرزندان ۲ الی ۴ اند (۲۴ درصد) و از ۴ الی ۶ فرزند (۲۸ درصد) است. درنهایت به تعداد فرزند خانواده افزایش یابد به‌تبع آن میزان خواهر و برادر آزاری افزایش خواهد یافت.

فرزند چندم: مطابق داده‌های آماری این پژوهش به هر میزان تعداد فرزندان افزایش یابد میزان خشونت خواهر و برادر آزاری افزایش‌یافته و این پژوهش نشان می‌دهد که فرزندان بعد از ششم با درصد (۱۰۰) خواهر و برادر اعلام نموده است. در مقابل فرزندان اول (۲۲/۹ درصد)، دوم (۲۴/۲ درصد)، سوم (۳۰ درصد)، چهارم (۳۶/۴ درصد)، پنجم (۴۵/۵ درصد) اعلام‌شده که کاهش خواهر برادر آزاری را در خانواده‌های تک‌فرزندی را نشان می‌دهد.

قومیت: با توجه به آمار ارائه‌شده در قوم هزاره (۲۶/۵ درصد) خواهر و برادر آزاری بیان‌شده و میزان قومیت پشتون (۳۸/۷ درصد) که هر دو کمترین فراوانی را تشکیل می‌دهد. بیشترین فراوانی خشونت خواهر و برادر آزاری علیه خواهر و برادر در قومیت تاجک با (۵۴/۵ درصد) به‌دست‌آمده است.

وضعیت تحصیلات والدین: با توجه به جواب پاسخگویان بیشترین میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده که پدر دارای تحصیلات ابتدایی با (۴۱/۵ درصد)، پدر دارای تحصیلات دیپلم (۲۳/۳ درصد) و در کارشناسی (درصد ۴۰) بوده و کمترین میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده که پدر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری است اعلام‌شده است. هم‌چنین با (۳۷/۹ درصد) بیشترین میزان خواهر برادر آزاری در خانواده که مادر دارای تحصیلات ابتدای بوده مشاهده گردیده است. نکته قابل اینک، بیشترین میزانی خشونت خواهر و برادر آزاری در خانواده که والدین دارای عالی نبودند؛ بنابراین، بی‌سوادی والدین می‌تواند به‌عنوان یک عامل اساسی برای بروز و جلوگیری از خواهر و برادر آزاری در خانواده‌های شهروندان کابل محسوب شود.

شغل والدین: در پژوهش حاضر بیشترین میزان خواهر و برادر آزاری جسمی، روانی و جنسی در خانواده است که پدر و مادر آنان بیکار است. درصدی فراوانی در خانواده پدر شاغل (۳۴/۴ درصد) و بیکار (۳۶/۶ درصد) و

همچنین آماری میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده که مادر شاغل (۲۰ درصد) و بیکار (۳۷/۶ درصد) بیان شده است. کمترین میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده که مادر و پدر شغل داشته ذکر شده است.

میزان درآمد: به گونه‌ای است که (۳۷/۸ درصد) والدین فاقد درآمد، (۴۸/۱ درصد) ۵ هزاری الی ۱۰ هزار، (۲۳/۴ درصد) ۱۰ هزار الی ۲۰ هزار و (۱۶/۷ درصد) از ۲۰ هزار به بالا درآمد دارند. از طرفی هم فقر به عنوان یکی از عوامل تعیین کننده خشونت خانوادگی خود را نشان می‌دهد، مؤید آن است که بیش از (۶۳ درصد) خواهر و برادر آزاری در خانواده دیده شده درآمد آنان کمتر از بیست هزار افغانی معادل (کمتر از ۳۰۰) دلار امریکای بوده است. با افزایش درآمد والدین میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده‌ها کاهش چشم‌گیر را نشان می‌دهد. البته عوامل اقتصادی به تنهای مهم نبوده و عوامل دیگری هم می‌تواند نقش اساسی را ایفاء نمایند.

وضعیت زندگی مشترک: با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده در این پژوهش (۳۲/۱ درصد) والدین دارای زندگی مشترک و (۵۰ درصد) زندگی جداگانه دارند. با توجه به آنچه در بالا اشاره شد، علاوه بر سایر مؤلفه‌های مؤثر بر میزان خواهر و برادر آزاری، نوع زندگی والدین می‌تواند در میزان و کاهش خواهر و برادر آزاری مؤثر باشد به هر میزان آن که والدین زندگی جداگانه را اختیار نمایند میزان این خشونت افزایش می‌یابد.

وضعیت مسکن: با توجه به نتایج پژوهش و تأیید پیشی بینی اولیه، عوامل اقتصادی به عنوان یکی از عامل خشونت خانگی قابل طرح است؛ چراکه بیشترین میزان خواهر و برادر آزاری در میان خانواده‌های مشاهده گردیده که وضعیت مسکن آنان کرایه و مستأجر بودند. درحالی که این میزان در خانواده‌های که دارای خانه ملکیتی است کمتر مشاهده شده است.

وسایط نقلیه: با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده در این پژوهش (۳۳/۶) از کودک که مورد خشونت خواهر و برادر آزاری قرار گرفتن خانواده آنان بدون وسایط نقلیه بودند و (۵۴/۴ درصد) آنان که مورد خشونت خواهر و برادر آزاری قرار گرفت دارای وسایل نقلیه بودند. این پژوهش برخلاف فرضیه اقتصادی که در میزان خواهر و برادر آزاری نقش داشت آن را رد نموده و بر این پیش فرض استوار است که میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده که دارای وسایط نقلیه اند بیشتر از کسانی اند فاقد آن هستند.

۴- بحث و بررسی

در زمینه خواهر و برادر آزاری میان دانشمندان نظریات مختلف وجود دارد. این پژوهش با استفاده از نظریه یادگیری اجتماعی و سطح خرد بهره گرفته که اولین بار کودکان دختر و پسر رفتار خشونت‌بار را از والدین به صورت مشاهده و تجربه مستقیم فرا گرفته است و عوامل دیگری همانند مردسالاری، سن کودک، قومیت، شغل، وضعیت زندگی والدین، تحصیلات والدین، درآمد و سایر موارد دیگر هم می‌تواند به عنوان عوامل زمینه ساز

خواهر برادر آزاری در افغانستان اثرگذار است. در ادامه به خلاصه آن با توجه به پیشینه تحقیق و ارائه نظرات ارائه شده پژوهش حاضر با هدف بررسی و تاثیر زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده‌ها در راستای شناخت یکی از اشکال خشونت خانگی که کمتر مورد توجه محققان بود انجام گرفته است.

به نقل از پژوهش سیدزاده در مورد سن دلایل بسیاری بر تأثیر سن افراد در بزه دیدگی وجود دارد. به عنوان نمونه، با افزایش سن افراد جرائم هم بیشتر می‌گردد. اما این فرضیه همیشه و در همه جا یکسان نیست (۲۰) و تا به امروز پژوهش‌های زیادی در رابطه با سن و تأثیرش بر جرم انجام پذیرفته و برخی یافته‌ها حاکی از آن بوده است که افزایش سن و جرم (England, 2003). یا با افزایش سن و با خشونت خانوادگی رابطه ندارد (سید مهدی سیدزاده، احمد سعید، ۱۳۹۸). نتیجه که این از مقاله گرفته می‌شود، دختران و پسران که بالای ۱۶ سال بالاترین میزانی خواهر و برادر آزاری دارند و این حاکی از آن است که کم بودن میزان خواهر برادر آزاری در کودکان زیر ۱۶ سال است؛ بنابراین به هر میزان آن که سن افراد بالا برود میزان خواهر و برادر آزاری افزایش می‌یابد. برای ارزیابی میان متغیر سن و میزان خواهر و برادر آزاری آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که سطح معناداری آن بالاتر از (۰/۰۰۰) بوده و مطابق جدول شماره ۳ رابطه‌ی معناداری برقرار است.

یادآوری این نکته ضروری است که جنسیت فرد در بزه‌دیده‌گی قابل تأمل است (سیدزاده ۲۰۰۹). به عنوان نمونه، ترس زنان بنا بر تحقیقات که انجام پذیرفته بیشتر ناشی از جرائم جنسی است. زنان به ناآگاه متوجه وجود این ترس در وجود خود نمی‌شوند، این ترس مادرزادی هم نیست، بلکه زنان در فرآیند جامعه‌پذیری این ترس را فرامی‌گیرند و رسانه‌های جمعی همه و همه در نهادینه ساختن این ترس هستند (سیدزاده ۲۰۰۹). از یک سو، شدت سنت‌های قبیله‌ای، نظام مردسالار و جنگ داخلی عمق فاجعه خشونت علیه زنان بیشتر نموده است (ضیاحسین، دکتر سیدمهدی سیدزاده، ۱۳۹۸). بر فرض که در این پژوهش میزان خواهر و برادر آزاری پسران نسبت به دختران افزایش می‌یابد معنی سخن این نیست که دختران برادر آزار نیستند بلکه مواردی که در بالا اشاره شد مؤثر بوده است. آزمون همبستگی پیرسون در جدول شماره ۳ به خوبی نشان می‌دهد که میان جنسیت و خواهر و برادر آزاری رابطه‌ی بوده و سطح معناداری آن پایین‌تر از (۰/۰۰۵) است.

تاجفل^۱ در تعریف قومیت، آن را بخشی از مفهوم فرد می‌داند که از آگاهی‌اش نسبت به عضویت شان در یک گروه قومی باهنجارها و احساسات مربوط به آن ناشی می‌شود (حسین ۱۳۹۲، et al.). همین‌چنین هملز^۲ هویت قومی را احساس تعلق فرد به یک گروه قومی می‌داند که این گروه میراث فرهنگی، ارزش‌ها و

^۱ Henri Tajfel

^۲ Helms, Janet E

منش‌های خاص خود را دارد (Phinney & Ong, 2007). برای تحلیل رابطه میان قومیت و میزان خواهر و برادر آزاری آزمون اسپرمن در جدول شماره ۳ استفاده شد که سطح معناداری میان قومیت و میزان خواهر و برادر آزاری جنسی رابط برقرار نیست. ولی بین قومیت و خواهر و برادر آزاری جسمی و روانی سطح معناداری ($0/004$ و $0/000$) ارتباط معنادار مشاهده می‌گردد؛ یعنی اینکه میزان و شدت خواهر و برادر آزاری میان قومیت‌ها یکسان نبوده و احساس متفاوتی داشته است.

همان‌طوری که اشاره شد، میان وضعیت مسکن (ملکیتی، رهنی و اجاره) و خواهر و برادر آزاری جسمی ($0/000$)، روانی ($0/000$) و جنسی ($0/000$) است؛ که با توجه به سطح معناداری از $0/000$ در جدول شماره ۵ نتیجه گرفته می‌شود که بین متغیر وضعیت مسکن و خواهر برادر آزاری (جسمی، روانی و جنسی) رابطه معناداری برقرار است. هم‌چنین، میزان خواهر و برادر آزاری در میان کودکانی که والدین مشترک زندگی دارند کمتر از والدین هستند که زندگی دارای جداگانه دارند. مطابق تحلیل آماری در جدول شماره ۳ و با توجه به سطح معناداری از ($0/003$ و $0/004$) بین متغیر وضعیت زندگی والدین و خواهر برادر آزاری جسمی، روانی رابطه معناداری برقرار است؛ یعنی به هر میزانی که والدین زندگی جداگانه را برگزینند، میزان خواهر و برادر آزاری (جسمی و روانی) بیشتر مشاهده می‌گردد. درحالی‌که سطح معناداری خواهر و برادر آزاری (جنسی) از بیشتر $0/005$ بوده و رابطه معناداری وجود ندارد.

این تحقیق نشان می‌دهد، افزایش تعداد فرزند به‌خصوص در خانواده‌های کم‌درآمد امکان کنترل و تربیت فرزند را سخت‌تر شده و در برخی حالات مورد سوء رفتار همسالان قرار می‌گیرد. بیشتر میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده‌های صورت می‌گیرد که تعداد فرزندان آنان بیشترند. همین مسئله در خصوص فرزندان چند خانواده هم صادق بوده و نشان می‌دهد که کمتر میزان خواهر و برادر آزاری را فرزندان اول، دوم، سوم ... دیده‌شده است. این پژوهش تأیید می‌کند که به هر میزان تعداد فرزند افزایش یابد میزان خواهر و برادر آزاری نیز افزایش می‌یابد و سطح معناداری آزمون اسپرمن $0/000$ بوده و رابطه‌ای معناداری مشاهده می‌شود. پیمایش‌های غربی در خصوص همچون بیکاری والدین، فقر، موجب افزایش خواهر برادر آزاری می‌شود (Hosseini et al., 2021) و یافته‌های پژوهش حاضر نیز این مساله را تایید می‌کند.

جدول ۳ آزمون همبستگی پیرسون و اسپرمن خواهر و برادر آزاری

ردیف	آماره‌ها	خواهر برادر آزاری جسمی	خواهر برادر آزاری روانی	خواهر برادر آزاری جنسی
	ضریب همبستگی پیرسون	$0/426$	$0/300$	$0/892$

سن	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
جنسیت	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۳۵۰	۰/۶۸۲	۰/۵۹۶
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
قومیت	ضریب اسپرمن	۰/۵۶۳	۰/۳۷۱	۰/۴۰۵
	سطح معناداری	۰/۳۷۰	۰/۰۰۴	۰/۰۹۳
وضعیت مسکن	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۹۵۸	۰/۷۹۰	۰/۱۱۹
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
شیوه زندگی والدین	ضریب همبستگی اسپرمن	۰/۷۴۲	۰/۵۶۳	۰/۱۴۲
	سطح معناداری	۰/۰۰۳	۰/۰۰۴	۰/۱۴۰
تعداد فرزندان	ضریب همبستگی اسپرمن	۰/۴۵۱	۰/۳۷۳	۰/۵۱۲
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

باید یادآور شد که سطح تحصیلات والدین نقش مهمی در میزان خشونت خواهر و برادر آزاری دارد. به هر میزان آن که سطح تحصیلات والدین افزایش یابد به تبع آن میزان خواهر و برادر آزاری در خانواده کاهش می‌یابد. نتایج پژوهش، این فرضیه را تأیید می‌کنند. همان‌گونه که در بالا اشاره شد، میزان تحصیلات روی خشونت خواهر و برادر آزاری تأثیر گذاشته و خانواده‌های که دارای تحصیلات عالی بالاتری هستند میزان کمتری خواهر و برادر آزاری در آن‌ها دیده می‌شود. آزمون اسپرمن نشان می‌دهد میان تحصیلات عالی والدین و میزان خواهر و برادر آزاری با سطح معناداری ۰/۰۰۰ بوده و به هر میزان که تحصیلات والدین افزایش یا کاهش یابد مطابق جدول شماره ۳ خواهر و برادر آزاری وجود دارد. بسیاری از پیمایش‌ها در خصوص زمینه تحصیلات پایین والدین موجب افزایش خواهر برادر آزاری می‌شود (گرگی و فلاحی، ۱۳۹۲؛ Hosseini et al., 2021; Straus & Gelles, 2017).

و یافته‌های تحقیق حاضر نیز این مساله را تایید می‌کند.

هم‌چنین فقدان بنیه مالی و اقتصادضعیف در تمام پژوهش به‌عنوان یکی از عوامل خشونت در خانواده‌ها مشاهده شده (سید مهدی سیدزاده، احمد سعید، ۱۳۹۸) و پژوهش حاضر از این امر مستثنا نبوده است. بیشترین پسران و در این پژوهش مورد خواهر برادر و آزاری قرار گرفته اکثریت والدین‌شان بیکار یا دارای درآمد کمتری بودند. سطح معناداری آزمون اسپرمن میان شغل و میزان خواهر و برادر آزاری (جسمی، روانی، جنسی) بالاتر از

۰/۰۰۰ است. مطابق پیش‌فرض‌ها و تحقیقات انجام‌شده (گرجی و فلاحی، ۱۳۹۲؛ Hosseini et al., 2021; Straus & Gelles, 2017) در برخی کشورها یکی از عوامل اصلی جرائم خانگی را می‌توان عوامل اقتصادی و درآمد والدین بیان کرد و مؤلفه‌های مانند بیکاری، اعتیاد و دیگران عوامل که باعث فشار روانی، اجتماعی و فردی در خانواده‌ها شده و به تناسب آن مطابق جدول شماره ۳ میزان خواهر و برادر آزاری افزایش و کاهش می‌یابد.

جدول شماره ۳ آزمون تحصیلات، درآمد و شغل و خواهر و برادر آزاری

شماره	متغیر	شاخص آماری	تحصیلات پدر
میزان تحصیلات والدین	خواهر و برادر آزاری جسمی	Spearman's rho	۰/۹۲۶
		sig	۰/۰۰۰
		n	۱۹۴
		شاخص آماری	تحصیلات مادر
		Spearman's rho	۸۵۲
		sig	۰/۰۰۰
		n	۳۷۰
	خواهر و برادر آزاری روانی	شاخص آماری	تحصیلات پدر
		Spearman's rho	۰/۱۳۹
		sig	۰/۰۰۰
		n	۳۷۰
		شاخص آماری	تحصیلات مادر
		Spearman's rho	۰/۱۳۹
	خواهر و برادر آزاری جنسی	sig	۰/۰۶۷
		شاخص آماری	تحصیلات پدر
		Spearman's rho	۰/۸۴۸
		sig	۰/۰۰۰
		n	۳۷۰
		شاخص آماری	تحصیلات مادر
		Spearman's rho	۰/۱۱۹

۰/۰۰۰	Sig		
۰/۱۱۳	Spearman's rho	خواهر و برادر آزاری جسمی	شغل والدین
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		
شغل مادر	شاخص آماری		
۲۹۶	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		
شغل پدر	شاخص آماری	خواهر و برادر آزاری روانی	
۰/۸۸۲	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		
شغل مادر	شاخص آماری		
۳۶۱	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
شغل پدر	شاخص آماری	خواهر و برادر آزاری جنسی	
۵۳۵	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		
شغل مادر	شاخص آماری		
۴۵۳	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
درآمد والدین	شاخص آماری	خواهر و برادر آزاری جسمی	
۰/۲۸۰	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		

درآمد والدین	شاخص آماری	خواهر و برادر آزاری روانی	میزان درآمد والدین
۰/۳۴۵	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		
درآمد والدین	شاخص آماری	خواهر و برادر آزاری جنسی	
۰/۸۴۸	Spearman's rho		
۰/۰۰۰	sig		
۳۷۰	n		

پژوهش حاضر با هدف بررسی تاثیر زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده‌ها در راستای شناخت یکی از اشکال خشونت خانگی در شهرکابل مورد مطالعه قرار گرفتند. به لحاظ شیوع بزه‌دیدگی، به تایید پژوهش حسینی و همکاران (۱۴۰۰) بیشترین نوع خواهر برادرآزاری روانی است. این شکل از خواهر برادرآزاری در میان همه کودکان به ویژه کودکان که به لحاظ موقعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها در سطح پایین‌تری نسبت به سایر کودکان قرار گرفته بودند، رواج بیشتری داشت. خواهر و برادرآزاری جسمی دومین نوع آزار از حیث فراوانی است. همچنین کمترین میزان خواهر و برادر آزاری مربوط به آزار جنسی است؛ خواهر و برادر آزاری جنسی دسته دیگر از نوع خواهر و برادر آزاری است که علیه کودکان ارتکاب یافته و به‌سادگی قابل‌رویت و تشخیص نبوده (سیدزاده، ۲۰۰۹) و شامل آسیب‌های جدی برای کودکان ناشی از خشونت می‌شود. نوع معمول و رایج این نوع خواهر و برادر آزاری لمس، نوازش کردن و روابط جنسی است. پژوهش‌های انجام شده در غرب، همسو با یافته‌های این پژوهش در خصوص شیوع خشونت‌هاست (Hosseini et al., 2021; Straus & Gelles, 2017; Tener & Silberstein, 2019). در مورد علت افزایش شیوع خواهر برادرآزاری روانی نسبت به سایر گونه‌های خواهر برادرآزاری شاید بتوان گفت از آنجا که اعمال خواهر برادرآزاری روانی احساس عذاب وجدان کمتری برای آزاردهنده ایجاد می‌نماید، گسترش آن بیشتر از خشونت خواهر و برادرآزاری فیزیکی و روانی است؛ اما در خصوص خواهر برادرآزاری فیزیکی و بویژه خواهر برادرآزاری جنسی این موضوع به علت باورهای فرهنگی پذیرفته شده که به حفظ اسرار در خانواده اهمیت ویژه‌ای می‌دهد، امکان اینکه پاسخ - گویان تمایلی به گزارش آن نداشته باشند، بیشتر است.

در مورد زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خانواده‌ها، نتایج آزمون‌های حاکی از آن است که میزان بیشتری از خواهر برادرآزاری در خانواده‌هایی که در سطح ضعیف‌تری نسبت به سایرین قرار دارند، مشاهده شده است؛ بسیاری از پیمایش‌های غربی در خصوص زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی نشان می‌دهد که

عواملی همچون بیکاری والدین، فقر، تحصیلات پایین والدین، فاصله سنی، ازدیاد جمعیت و طلاق موجب افزایش خواهر برادرآزاری می‌شود (Elliott, Fitz-Gibbon, & Maher, 2020; Hosseini et al., 2021; Whipple & Finton, 1995) و یافته‌های تحقیق حاضر نیز این مساله را تایید می‌کند.

۵- نتیجه‌گیری

افزایش خشونت خواهر برادرآزاری در سراسر جهان تبدیل به یک مسأله همه‌گیر شده است؛ به گونه‌ای که بعضی از پاسخ‌دهندگان نیز گاه امکان تمایز میان رفتار عادی و خواهر برادرآزاری را نداشتند. با این وجود، همواره محور مربوط به حوزه خشونت خانگی، از آنجا که در حریم خصوصی اشخاص اتفاق می‌افتد موجب می‌شود که کمتر به آن توجه شود. بویژه موضوع خواهر برادرآزاری، که علاوه بر بی توجهی افراد خارج از محیط خانه، از سوی والدین نیز رفتار فرزندان اغلب با عناوین مختلف نادیده گرفته می‌شود. با توجه به اینکه خشونت بین خواهر و برادرها تأثیرات منفی بر رشد، شخصیت و سلامت روان افراد می‌گذارد، این پدیده بسته به شدت و مدت آزار در بلندمدت و کوتاه‌مدت دارای پیامدهای مانند اضطراب، اختلال روانی، افسردگی، خودزنی و میل به خودکشی شود خواهد بود و به تبع آن سلامت افراد دیگر جامعه را مورد تهدید قرار می‌دهد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که تجربه خشونت در دوران کودکی، مهم‌ترین علت بدرفتاری در آینده افراد است. زمانی بحث پیرامون اصلاح و درمان خواهر برادرآزاری می‌شود، متخصصین شیوه‌های فردی (فرد خواهر و برادر آزاردیده) و جمعی خانوادگی را در نظر بگیرند؛ زیرا ریشه اصلی رفتار فرزندان، الگوهای رفتار از رفتاری پدر و مادر و خانواده است. در این میان، عوامل جنگ، انتحار، انفجار، فقر، سطح سواد پایین، فرهنگ خشونت نیز پدیده‌ی پنهانی است که نه تنها رفتار افراد، بلکه تمام نهادهای جامعه را زیر سلطه خود قرار می‌دهد.

نتیجه چنین است، هرچه شرایط اجتماعی خانوارها مانند سطوح تحصیلات‌عالی، شغل مناسب، خدمات بهداشتی، امنیت، وضعیت اقتصادی در سطح بالاتری قرار داشته باشد، به همان میزان سطح آگاهی و مهارت‌های والدین نیز افزایش می‌یابد، از میزان شیوع رفتارهای خشونت آمیز میان خواهرها و برادرها در شهرکابل کاسته می‌شود. اگرچه پژوهش حاضر در تلاش بر نشان دادن تأثیر عوامل و میزان خواهر برادرآزاری در میان خانواده‌ها بوده است، ولی جزئیات عمیق‌تر تأثیر رفتار والدین بر روابط میان خواهرها و برادرها نیاز است تا از طریق برنامه‌های متخصصان علوم اجتماعی جهت پیشگیری و رفع خشونت خواهر و برادرآزاری در میان خانواده‌ها فراهم می‌شود. علاوه بر آن، پیشنهادات کاربردی برای کاهش میزان خواهر و برادرآزاری سایر مانند: تدوین برنامه در جهت آموزش و تقویت نفس افراد خواهر و برادرآزاری دیده، تدوین برنامه‌های آموزشی و درمانی با به کارگیری رویکردهای مؤثر توسط مراکز مشاوره و روان‌درمانی حامی کودکان قربانی خشونت خانگی در جهت رفع آن در

درون افراد و خانواده، ایجاد سیستم حمایتی کارآمد و زمینه ساز برای جذب و حمایت از خانواده‌های خواهر و برادرآزار، طرح برنامه‌های دولتی جهت تقویت توانمند اقتصادی خانواده‌ها در راستایی رفع خشونت، فرهنگ سازی و آگاه‌سازی در مورد آثار خواهر و برادرآزاری از طریق رسانه‌های جمعی جهت محو خشونت خواهر و برادرآزاری و انجام مطالعات پیمایشی بیشتر، از جمله پیشنهاداتی‌اند که می‌تواند مؤثر واقع شود.

منابع:

- ۱) ابرندآبادی، علی حسین و دیگران (۱۳۸۴). دانشنامه بزه دیده شناسی و پیشگیری از جرم (۲ جلد)، تهران، مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا. تهران: ۱۳۸۴.
- ۲) خلیلیان شلمزاری، محمود (۱۳۹۷)، نقش رابطه خواهر و برادری در پایگاه هویت من با تأکید بر متغیرهای فرایند و ساختاری.
- ۳) زرگری، فاطمه؛ نشاط دوست، حمید طاهر (۱۳۸۵)، بررسی عوامل جمعیت شناسی و خانوادگی مؤثر در بروز کودک آزاری در شهر اصفهان، جمله خانواده پژوهی، شماره ۶
- ۴) سیدزاده‌ثانی، سید مهدی، ترس از بزه دیدگی مکرر، درمجموع مقالات نخستین همایش پیشگیری از جرم: پیشگیری از تکرار جرم و بزه دیدگی، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، تهران، ۱۳۸۷.
- ۵) سیدزاده‌ثانی، سید مهدی؛ عبدالمهدی، احمد سعید (۱۳۹۸)، عوامل مؤثر بر بزه دیدگی خشونت‌های خانوادگی _ مطالعه موردی: مراجعه‌کنندگان به نهادهای اجتماعی ولایت هرات، مجله دانشکده بهداشت و انیست یو تحقیقات بهداشتی، شماره ۴
- ۶) طباطبایی، میترا (۱۳۸۵)، بررسی مقایسه‌ای خشونت خانگی علیه کودکان دبستانی شهر مشهد در سال ۱۳۸۵ و عوامل مؤثر بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۷) عباسی و دیگران (۱۳۹۶) در تحقیق بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک‌آزاری در منطقه شهریار تهران، مجله پژوهش‌های جامعه‌شناسی، شماره ۳.
- ۸) گرجی، یوسف؛ فلاحی، شرین (۱۳۹۲)، واکنش‌های کودکان به تولد خواهر و برادر جدید، مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۵۱.
- ۹) میرزایی، حسین؛ آقا یاری، توکل؛ قربان پور، سجاد (۱۳۹۲)، بررسی عوامل مرتبط با هویت ملی و هویت قومی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه تبریز)، مج گرجی، یوسف؛ فلاحی، شرین (۱۳۹۲)، واکنش‌های کودکان به تولد خواهر و برادر جدید، مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۵۱. فصلنامه راهبر اجتماعی فرهنگی، شماره ۹
- ۱۰) یوسفی، ضیاحسین؛ سیدزاده‌ثانی، سیدمهدی (۱۳۹۸)، بررسی میزان احساس تبعیض مذهبی در میان دانشجویان شیعه افغانستان (مطالعه موردی دانشگاه کابل). شیعه شناسی، سال ۱۷، ۳۳.

- 11) Adler, N. A., & Schutz, J. (1995). Sibling incest offenders. *Child Abuse & Neglect*, 19(7), 811-819.
- 12) Boyd-Franklin, N., & Hafer Bry, B. (2000). *Reaching Out in Family Therapy: Home-Based, School, and Community Intervention*. New York: Guilford.
- 13) Deković, M., & Buist, K. L. (2005). Multiple perspectives within the family: Family relationship patterns. *Journal of Family Issues*, 26(4), 467-490.

- 14) Elliott, K., Fitz-Gibbon, K., & Maher, J. (2020). Sibling violence: Understanding experiences, impacts, and the need for nuanced responses. *The British journal of sociology*, 71(1), 168-182.
- 15) Survey of fear of street crime Amongst Older People, (2003).
- 16) Hoffman, K. L., & Edwards, J. N. (2004). An integrated theoretical model of sibling violence and abuse. *Journal of Family Violence*, 19(3), 185-200.
- 17) Hosseini, N., Seyedzadeh Sani, S. M., & Hussein, S. H. (2021). Forgotten Violence: Cultural and Social Backgrounds of Sibling abuse (Case Study of High School Students in Districts One and Six of Mashhad). *Criminal Law and Criminology Modares*, 1(2), 7-39.
- 18) Lewis, S., & Lewis, J. (1996). *The work-family challenge: Rethinking employment*: Sage.
- 19) Morrill, M., & Bachman, C. (2013). Confronting the gender myth: An exploration of variance in male versus female experience with sibling abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(8), 1693-1708.
- 20) Phinney, J. S., & Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of counseling Psychology*, 54(3), 271.
- 21) Straus, M. A., & Gelles, R. J. (2017). How violent are American families? Estimates from the National Family Violence Resurvey and other studies. In *Physical violence in American families* (pp. 95-112): Routledge.
- 22) Tener, D., & Silberstein, M. (2019). Therapeutic interventions with child survivors of sibling sexual abuse: The professionals' perspective. *Child Abuse & Neglect*, 89, 192-202.
- 23) Whipple, E. E., & Finton, S. E. (1995). Psychological maltreatment by siblings: An unrecognized form of abuse. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 12(2), 135-146.
- 24) Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The counseling psychologist*, 32(4), 493-568.
- 25) Witte, S., Fegert, J. M., & Walper, S. (2020). Sibling relationship pattern in the context of abuse and neglect: results from a sample of adult siblings. *Child Abuse & Neglect*, 106, 104528.